

Naar een gedragscode voor onderzoeksfinanciers

De nieuwe wetenschappelijke gedragscode uit 2018 (Algra et al., 2018) focust op de uitvoerende partijen. Volgens hoogleraar Bert van Wee is dat niet voldoende: hij roept op tot een gedragscode waar ook onderzoeksfinanciers zich aan te houden hebben (Van Wee, 2019).

Waarom is er ook voor onderzoeksfinanciers een gedragscode nodig?

“Het is keer op keer aangetoond dat onderzoek dat direct wordt gefinancierd door de industrie, vaker tot opvallend positieve of negatieve effecten leidt, dan wanneer het onderzoek wordt aanbesteed door neutrale intermediaire organisaties zoals de NWO. Onderzoekers zijn dus niet altijd objectief.

Een gedragscode voor onderzoekers helpt om neutraliteit te vergroten, maar legt het integriteitsprobleem volledig bij de onderzoekers. Waar we niet genoeg bij stilstaan is de invloed van de onderzoeksfinanciers. Het is niet zo dat onderzoekers zomaar doen wat de financiers willen. Maar onderzoeksfinanciers kunnen onderzoek wel beïnvloeden door bepaalde uitgangspunten aan te reiken.

Zo kan een wethouder die een bepaalde weg wil aanleggen, bijvoorbeeld vragen om in de berekeningen op bepaalde scenario's de nadruk te leggen. Er wordt dan niet gerommeld met de cijfers, maar onderzoekers houden zich aan de uitgangspunten van anderen, waarvoor ze misschien niet zelf zouden kiezen.

Hoe zou een gedragscode onderzoekers kunnen beschermen tegen de invloed van de financiers?

“Daarvoor heb ik vijf voorstellen. Ten eerste zou onderzoek niet moeten worden aanbesteed en beoordeeld door de opdrachtgever. Idealiter

BERT VAN WEE

Hoogleraar aan de Technische Universiteit Delft

zou onderzoek door een onafhankelijk instituut uitbesteed moeten worden, waardoor ook de indirecte invloed van de onderzoeksfinancier vermindert.

Ten tweede moet onderzoek, zeker wanneer het beleidsmatig onderzoek betreft, altijd gecontroleerd worden door een onafhankelijke instelling. Een second opinion leidt vaak tot een hogere kwaliteit van kosten-baten-analyses. Ten derde zouden onderzoekers de mogelijkheid moeten hebben om manipulatie van het onderzoek openbaar te maken. Als onderzoekers niet in staat zijn hun eigen methodologie te kiezen om de onderzoeksvraag te beantwoorden, schaaft dit immers hun objectieve positie. Ten vierde zou het niet aan de opdrachtgever moeten zijn om de modellen, berekeningen of scenario's voor te schrijven. Voor de objectiviteit zou het goed zijn om ten minste twee contrasterende scenario's te gebruiken om de onzekerheden in uitkomsten te verantwoorden. Ten slotte zouden onderzoekers altijd het recht

moeten hebben om hun resultaten in wetenschappelijke tijdschriften te publiceren of deze te delen met de media.”

Een onafhankelijke instelling die onderzoek uitbesteedt, klinkt als meer dan een gedragscode.

“Ja, een gedragscode is slechts een eerste stap. Uiteindelijk moet de hele cultuur van onderzoek worden aangepast. Wie vervult welke rol binnen het onderzoek? Dat hele proces gaat lang duren en is niet in één klap te veranderen. Daarom loont het om te beginnen met een gedragscode. Vervolgens kan dit stapsgewijs uitgebreid worden om de hele wetenschappelijke cultuur en de neutraliteit daarvan te verbeteren. Een onafhankelijke instelling die het onderzoek uitbesteedt zou daar zeker aan bijdragen.”

Wat vinden onderzoeksfinanciers van je idee?

“Ik heb het idee voor het eerst uitgewerkt in 2015. Sindsdien ben ik bij het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat geweest om hierover te praten. Ze hebben het idee toen serieus verkend, maar uiteindelijk besloten ze het niet in te voeren. Er was geen draagvlak voor. Dat zegt waarschijnlijk wel iets over wat onderzoeksfinanciers ervan vinden – en onderstreept wat mij betreft de noodzaak van een gedragscode.”

LEONIE ERNST
Redactiemedewerker

Literatuur

Algra, K.A., L.M. Bouter, A.M. Hol en J. van Kreveld (2018) *Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit*. VSNU. Te vinden op www.vsnunl.nl.

Wee, B. van (2019) The need for a code of conduct for research funders. *Science and Engineering Ethics*, 1–4. Artikel te vinden op link.springer.com.

Rectificatie: In het artikel van Frijns en Mensonides in nummer 4777 stond dat de commissie-Dijsselbloem er bij de invulling van de lange termijnrente vanuit ging dat de toekomstige rente kan worden afgeleid uit de huidige rente (termijnstructuur). Dat was niet helemaal juist en is in de online versie van het artikel aangepast.

Colofon

Economisch Statistische Berichten (ESB) signaleert nieuwe ontwikkelingen in de economische wetenschap. Daarnaast worden in ESB economische inzichten toegepast om beleidsrelevante aanbevelingen te doen voor de overheid, maatschappelijke instellingen en bedrijven. Ook analyseert ESB de belangrijkste ontwikkelingen in de Nederlandse economie. Artikelen in ESB verschijnen op persoonlijke titel.

Redactie
Jasper Lunkezen (hoofdredacteur), Robert Kleinknecht, Sarah van Hugte, Yrla van de Ven en Paul van Kempen
Redactiemedewerkers: Leonie Ernst en Elisa de Weerd

Tekstredactie: De Twee Hanen v.o.f.
Vormgeving: Jacques van Schie
Uitgever: Mariska van der Westen

Commissie van redactie
H.G. van Dissel (voorzitter), P.H.B.F. Franses, E. de Jong, H.J. de Jong, A. van Witteloostuijn, A.C. Meijdam, H.P. Møllgaard en J. Plantenga

Rechten
ESB is een uitgave van FD Mediagroep. De Koninklijke Vereniging voor de Staatshoudkunde is houder van de merknaam ESB. Afbeeldingen: iStock / Lekkyjustdoit, Redlinevector, z.wei, tatyana.tomsickova, Image Source, monkeybusinessimages, MogensTrolle, Tashi-Delek, Chiradech, DutchScenery,

mihailomilovanovic; Hollandse Hoogte / Berlinda van Dam. Strip Van Zanten: Roger Klaassen.

Publiceren
Aanwijzingen voor het aanleveren van kopij vindt u op www.esb.nu/service/publiceren.

Abonneren
U kunt een abonnement online afsluiten op www.esb.nu/service/abonneren.

Adverteren
Neem contact op met Jeannette van Zeijst, 020 592 86 35, jeannette.van.zeijst@fdmediagroep.nl.

Contact
Telefoon redactie: 020 592 87 77
Email redactie: redactie@esb.nu
Telefoon klantenservice: 0800 333 33 34
Email klantenservice: klantenservice@esb.nu
Postadres: Postbus 216, 1000 AE Amsterdam
Bezoekadres: Prins Bernhardplein 173, 1097 BL Amsterdam
Webadres: www.esb.nu
ISSN: 0013-0583

Verschijningsdata ESB:
19 dec., 16 jan., 13 feb., 12 mrt., 9 apr., 14 mei, 11 jun., 9 jul., 6 aug., 10 sep., 8 okt., 12 nov. en 17 dec.

